

HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a cincea extinsă)
27 noiembrie 2003*

Regione Siciliana
împotriva
Comisiei Comunităților Europene

„Ajutor de stat – Credite operaționale – Admisibilitate – Termen de acțiune – Act de confirmare – Acțiune în anulare – Ajutor existent sau ajutor nou – Principiul *tempus regit actum* – Ajutor pentru export – Ajutor de operare – Termen rezonabil”

Cauza T-190/00

În cauza T-190/00,

Regione Siciliana, reprezentată de doamna F. Quadri, Avvocato dello Stato, cu domiciliul ales în Luxemburg,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnii V. Di Bucci și D. Triantafyllou, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg,

pârâtă,

având ca obiect anularea Deciziei 2000/319/CE a Comisiei din 22 decembrie 1999 privind regimul ajutoarelor de stat instituit de către Italia pentru producerea, transformarea și comercializarea produselor prevăzute în anexa I la Tratatul CE (Legea nr. 68 din 27 septembrie 1995 a regiunii Sicilia) (JO 2000, L 110, p. 17), prin faptul că aceasta declară că ajutoarele de stat instituite prin articolul 6 din Legea nr. 68 din 27 septembrie 1995 a regiunii Sicilia în favoarea întreprinderilor din sectorul agriculturii sau al pescuitului sunt incompatibile cu piața comună și că Italia este obligată să nu pună în aplicare și să elimine articolele menționate,

TRIBUNALUL DE PRIMĂ INSTANȚĂ AL COMUNITĂȚILOR EUROPENE (Camera a cincea extinsă),

compusă din domnul R. García-Valdecasas, președinte, doamna P. Lindh, domnii J. D. Cooke, A. W. H. Meij și H. Legal, judecători,

grefier: domnul J. Palacio González, administrator principal,

* Limba de procedură: italiana.

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 15 mai 2003,

pronunță prezenta

Hotărâre

Cadrul juridic

1 În temeiul articolului 93 alineatul (1) din Tratatul CE [devenit articolul 88 alineatul (1)], care prevede faptul că Comisia propune statelor membre măsurile utile privind regimul ajutoarelor existente în aceste state, impuse de dezvoltarea progresivă sau funcționarea pieței comune, Comisia a stabilit criteriile de compatibilitate ale creditelor operaționale cu normele din tratat aplicabile ajutoarelor de stat în Comunicarea din 16 februarie 1996 privind ajutoarele de stat referitoare la creditele pe termen scurt subvenționate din agricultură (JO C 44, p. 2, denumită în continuare „Comunicarea privind creditele operaționale”).

2 La 4 iulie 1997, Comisia a informat statele membre cu privire la decizia sa de a suspenda punerea în aplicare a Comunicării privind creditele operaționale, ca urmare a constatării anumitor probleme de interpretare. Prin scrisoarea din 19 decembrie 1997, Comisia a informat statele membre că suspendarea menționată s-ar încheia la 30 iunie 1998, dată la care aceasta ar pune în aplicare Comunicarea privind creditele operaționale în conformitate cu interpretarea prezentată în această scrisoare.

3 Practica urmată de Comisie înainte de aplicarea Comunicării privind creditele operaționale este evocată într-un document al Comisiei intitulat „Politica de concurență în agricultură” (*Europa verde – Noutăți ale politicii agricole comunitare*, nr. 22, Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 1987, p. 12):

„În general, în ceea ce privește ajutoarele de stat în domeniul creditelor operaționale, Comisia își rezervă dreptul de a adopta o poziție într-un stadiu ulterior. Cu toate acestea, ajutoarele acordate sub formă de credite operaționale cu dobândă redusă sunt considerate incompatibile cu piața comună atunci când se acordă:

– pentru o durată mai mare decât anul de comercializare (12 luni);

– pentru un singur produs și pentru o singură operațiune (spre exemplu depozitarea vinului, cumpărarea de bovine etc.).

Această poziție a fost motivată prin faptul că producția agricolă, prin particularitățile legate de ciclurile de producție, implică nevoi de finanțare specifice”. [traducere neoficială]

4 În această privință, Al Șaptesprezecelea raport privind politica în domeniul concurenței (Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunităților Europene, Luxemburg, 1988, punctul 259) precizează că citatul de mai sus descrie liniile generale urmate de Comisie pentru punerea în aplicare a regulilor de concurență în agricultură.

5 Această practică este de asemenea evocată în Comunicarea privind creditele operaționale, care arată – înainte de a enunța noile norme aplicabile în viitor – că de mai mulți ani Comisia aplică o politică ce constă în a nu se opune ajutoarelor de stat acordate sub formă de credit pe termen scurt în favoarea sectorului agricol și că „singurele condiții stabilite de Comisie pentru aceste ajutoare sunt următoarele: durata creditului este de maxim un an și, cumulativ, creditul nu este limitat la un singur produs și la o singură operațiune”, subliniind că „nu există limită privind cuantumul ajutorului sau obstacol în ceea ce privește beneficiarul individual, pentru ca acest credit preferențial să fie reînnoit anual” (Comunicarea privind creditele operaționale, al cincilea paragraf) [traducere neoficială].

6 În ceea ce privește ajutoarele calificate ca „noi”, articolul 93 alineatul (3) din tratat [devenit articolul 88 alineatul (3)] dispune:

„Comisia este informată în timp util pentru a-și prezenta observațiile cu privire la proiectele care urmăresc să instituie sau să modifice ajutoarele. În cazul în care aceasta apreciază că un proiect nu este compatibil cu piața comună în conformitate cu dispozițiile articolului 92 [devenit articolul 87], Comisia deschide fără întârziere procedura prevăzută la alineatul precedent. Înainte de pronunțarea unei decizii finale, statul membru în cauză nu poate pune în aplicare măsurile preconizate”. [traducere neoficială]

7 Conținutul articolului 93 a fost precizat prin Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului de stabilire a normelor de aplicare a articolului 93 din Tratatul CE (JO L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41), care a intrat în vigoare la 16 aprilie 1999.

Faptele aflate la originea litigiului

A – Regimul ajutoarelor pus în aplicare prin articolul 48 din Legea regională nr. 32 din 23 mai 1991 și examinarea acestuia de către Comisie

8 Prin scrisoarea din 10 iunie 1991, guvernul italian a notificat Comisia, în conformitate cu articolul 93 alineatul (3) din tratat [devenit articolul 88 alineatul (3)], cu privire la un regim de ajutoare pus în aplicare de regiunea Sicilia în cadrul Legii regionale nr. 32 din 23 mai 1991 (denumită în continuare „Legea regională nr. 32/91”) privind intervențiile în agricultură.

9 Articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 prevede acordarea, pentru perioada 1991–1993, a bonificației la dobânzile datorate instituțiilor de credit și băncilor pentru împrumuturi cu durata mai mică de un an, acordate operatorilor de piață care au sediul și operează în Sicilia și a căror cifră de afaceri provenea în proporție de cel puțin 70 % din vânzarea de citrice, fructe și legume din afara teritoriului regional. Dispozițiile acesteia sunt următoarele:

„1. Responsabilul regiunii însărcinat cu agricultura și pădurile este autorizat să acorde, pentru anii 1991–1993, o bonificație de dobânzi datorate instituțiilor de credit și băncilor, pentru credite operaționale având o durată nu mai mare de un an, acordate operatorilor

economici care au sediul și operează în Sicilia și a căror cifră de afaceri este în proporție de cel puțin 70 % vânzării de citrice, fructe și legume în afara teritoriului regional.

2. Rata dobânzilor care rămâne în sarcina operatorilor comerciali este egală cu cea care este stabilită în temeiul articolului 4 alineatul (2) primul paragraf din Legea regională nr. 13 din 25 martie 1986.

3. Cu excepția anului de comercializare 1990–1991, un credit preferențial se acordă cu condiția ca cel puțin 51 % din produsele comercializate să fie cumpărate de la cooperativele agricole și de la membrii acestora, precum și de la asociațiile recunoscute de producători agricoli în conformitate cu acordurile interprofesionale.

4. Suma creditului preferențial – proporțional unor plafoane stabilite anual, în conformitate cu articolul 18 al patrulea paragraf din Legea regională nr. 13 din 25 martie 1986 – nu poate, în orice caz, să depășească 50 % din volumul mediu al cifrei de afaceri din ultimii trei ani, astfel cum rezultă din declarațiile de TVA.

5. Operatorii beneficiari ai ajutorului au obligația de a menține nivelul ocupării forței de muncă și de a respecta convențiile colective de muncă. În cazul în care se dovedește că aceste obligații nu au fost respectate, delegatul regional pentru agricultură și păduri procedează la revocarea ajutorului în cauză și la recuperarea sumelor vărsate, majorate cu dobânzile legale.

6. În sensul punerii în aplicare a prezentului articol, pentru perioada 1991–1993 se autorizează o sumă de 30 000 de milioane de lire, din care 10 000 milioane trebuie imputate din exercițiul financiar 1991.

7. Cheltuielile autorizate prin prezentul articol trebuie să fie destinate în proporție de 70% sectorului citricelor”. [traducere neoficială]

10 Prin scrisoarea din 14 decembrie 1992, Comisia a informat guvernul italian, referitor la articolul 48 din Legea regională nr. 32/91, că „în ceea ce privește ajutoarele sub formă de credit operațional cu dobândă preferențială, Comisia nu se opune acordării acestora, dar își rezervă dreptul de a-și revizui poziția la o dată ulterioară, în conformitate cu articolul 93 alineatul (1) din tratat” [traducere neoficială].

B – Refinanțarea regimului ajutoarelor pus în aplicare prin articolul 48 din Legea regională nr. 32/91, prin articolul 7 din Legea regională nr. 81 din 7 noiembrie 1995 și prin articolul 20 din Legea regională nr. 33 din 18 mai 1996 și examinarea acestuia de către Comisie

11 Prin scrisoarea din 6 decembrie 1995, guvernul italian a notificat Comisia, în conformitate cu articolul 93 alineatul (3) din tratat [devenit articolul 88 alineatul (3)], în legătură cu un regim de ajutoare pus în aplicare de regiunea Sicilia în cadrul Legii regionale nr. 81 din 7 noiembrie 1995 (denumită în continuare „Legea regională nr. 81/95”) privind mai multe intervenții în sectorul agricol. Articolul 7 autoriza refinanțarea pentru exercițiul financiar 1995 a regimului ajutoarelor pus în aplicare prin articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 pentru anul agricol 1992–1993:

„În scopurile prevăzute la articolul 48 din Legea regională nr. 32 din 23 mai 1991, cheltuiala de 2 000 milioane de lire pentru anul [agricol] 1992-1993 se autorizează pentru anul financiar 1995”. [traducere neoficială]

12 Prin scrisoarea din 2 mai 1996, guvernul italian a comunicat Comisiei textul articolului 20 din Legea regională nr. 33 din 18 mai 1996 (denumită în continuare „Legea regională nr. 33/96”), care făcea referire la articolul 7 din Legea regională nr. 81/95 și autoriza refinanțarea pentru exercițiul financiar 1996, a regimului de ajutoare pus în aplicare prin articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 pentru anul agricol 1992/1993:

„În scopurile prevăzute la articolul 48 din Legea regională nr. 32 din 23 mai 1991, cheltuiala de 2 000 milioane de lire pentru anul [agricol] 1992-1993 se autorizează pentru exercițiul financiar 1996, în completarea sumei prevăzute la articolul 7 din Legea regională nr. 81 din 7 noiembrie 1995”. [traducere neoficială]

13 Prin scrisoarea din 23 ianuarie 1997, Comisia a informat guvernul italian că nu avea obiecții cu privire la dispozițiile citate anterior, aplicabile refinanțării pentru anul agricol 1992/1993 în temeiul articolului 48 din Legea regională nr. 32/91. Această scrisoare precizează, în special:

„Comisia a decis să nu ridice obiecții în ceea ce privește ajutoarele prevăzute la articolul 7 din Legea regională nr. 81/95 și la articolul 20 din Legea regională nr. 33/96. Prin adoptarea acestei decizii, Comisia a luat act de faptul că sumele alocate unei astfel de măsuri sunt cele referitoare la anul agricol 1992/1993 și este vorba de întâzieri ale plăților în legătură cu o măsură de ajutor existentă (ajutor N 377/91).

Prin urmare, finanțarea prevăzută la articolul 7 din Legea regională nr. 81/95 și la articolul 20 din Legea regională nr. 33/95 poate continua să beneficieze de aprecierea favorabilă exprimată de Comisie în ceea ce privește articolul 48 din Legea regională nr. 32/91”. [traducere neoficială]

C – Regimul ajutoarelor pus în aplicare prin articolul 6 din Legea regională nr. 68 din 27 septembrie 1995 și examinarea acestuia de către Comisie

14 Prin scrisoarea din 8 august 1995, guvernul italian a notificat Comisia, în conformitate cu articolul 93 alineatul (3) din tratat [devenit articolul 88 alineatul (3)], cu privire la un regim de ajutoare care trebuia pus în aplicare de regiunea Sicilia în cadrul unui proiect de lege regională, adoptat ulterior sub forma Legii regionale nr. 68 din 27 septembrie 1995 (denumită în continuare „Legea regională nr. 68/95”).

15 Articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 prevedea un regim de ajutoare în favoarea unor întreprinderi din sectorul agriculturii sau al pescuitului, ale căror dispoziții principale sunt următoarele:

„1. Responsabilul regiunii însărcinate cu cooperarea, comerțul, artizanatul și pescuitul este autorizat să acorde, pentru anii 1995–1997 și pentru anii comerciali 1993–1994, 1994–1995, precum și pentru 1995–1996, o bonificație de dobânzi datorate instituțiilor de credit și băncilor, pentru credite operaționale având o durată nu mai mare de un an, acordate

operatorilor economici care au sediul și operează în Sicilia și a căror cifră de afaceri este consacrată, cel puțin în proporție de 70 % vânzării de citrice, fructe și legume în afara regiunii.

2. Rata dobânzii care rămâne în sarcina operatorilor de piață este egală cu cea care este prevăzută la articolul 4 alineatul (2) primul paragraf din Legea regională nr. 13 din 25 martie 1986.

3. Suma creditului preferențial – proporțional unor plafoane stabilite anual în mod uniform, în conformitate cu articolul 18 alineatul (1) primul și al doilea paragraf din Legea regională nr. 13 din 25 martie 1986 – nu poate, în niciun caz, să depășească 50 % din volumul mediu al cifrei de afaceri din ultimii trei ani, astfel cum rezultă din declarațiile de TVA.

4. Operatorii beneficiari ai ajutorului au obligația de a menține nivelul ocupării forței de muncă. În caz de încălcare dovedită a acestei obligații, delegatul regional însărcinat cu cooperarea, comerțul, artizanatul și pescuitul va anula bonificația acordată și va recupera sumele vărsate majorate cu dobânzile legale.

5. Sumele acordate în temeiul prezentului articol sunt destinate în proporție de 70 % sectorului citricelor.

6. Pentru punerea în aplicare a prezentului articol se autorizează o sumă de 15 000 milioane de lire pentru perioada 1995–1997, din care 2 000 milioane de lire pentru exercițiul 1995, 7 000 milioane de lire pentru exercițiul 1996 și 6 000 milioane de lire pentru exercițiul 1997.

7. O sumă de 2 000 milioane de lire imputabilă din exercițiul financiar 1995 este acoperită de disponibilități în temeiul capitolului 21257 din bugetul regiunii pentru acest exercițiu financiar. Cele 13 000 milioane restante, imputabile pentru exercițiile financiare 1996 și 1997, sunt prevăzute în bugetul multianual al regiunii – poziția 2001”. [traducere neoficială]

16 Prin scrisoarea din 13 februarie 1998, Comisia a comunicat Italiei decizia de a deschide procedura prevăzută la articolul 93 alineatul (2) din tratat [devenit articolul 88 alineatul (2)] în legătură cu aplicarea ajutoarelor prevăzute în Legea regională nr. 68/95 sectoarelor agriculturii, pescuitului și acvaculturii. Această decizie a fost publicată în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* la 21 martie 1998 (JO C 86, p. 3) și Comisia a invitat persoanele interesate să-și prezinte observațiile în legătură cu ajutoarele în cauză.

17 Pentru a justifica deschiderea procedurii citate anterior, Comisia a indicat – în partea referitoare la articolul 6 – că avea îndoieli cu privire la posibilitatea de a considera ajutoarele în cauză ca niște veritabile credite operaționale (în sensul de „credite sezoniere”) deoarece aceste credite păreau mai degrabă în concordanță cu definiția ajutoarelor pentru export, în măsura în care erau destinate unor întreprinderi orientate spre export și calculate la volumul (50 %) din cifra de afaceri a întreprinderii, care rezulta în principal din veniturile la export [a se vedea decizia de a deschide procedura prevăzută la articolul 88 alineatul (2) din Tratatul CE considerentul 2.7].

18 Prin scrisoarea din 30 iunie 1998, autoritățile italiene și-au prezentat observațiile Comisiei. Nicio altă persoană interesată nu a transmis observații. Comisia a solicitat prin telex informații suplimentare cu privire la articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 din 10 noiembrie 1998. Prin scrisoarea din 19 noiembrie 1998, autoritățile italiene au prezentat Comisiei observații suplimentare cu privire la articolul 6.

19 La 22 decembrie 1999, Comisia a adoptat Decizia 2000/319/CE, care prevede în special că ajutoarele de stat instituite prin articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 în favoarea întreprinderilor din sectorul agriculturii sau al pescuitului sunt incompatibile cu piața comună și că Italia este obligată să nu pună în aplicare și să elimine ajutoarele menționate (denumită în continuare „decizia atacată”). Această decizie a fost publicată în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* la 6 mai 2000 (JO L 110, p. 17).

Procedura și concluziile părților

20 Prin cererea depusă la grefa Tribunalului la 20 iulie 2000, reclamanta a sesizat Tribunalul cu prezenta acțiune.

21 Reclamanta solicită Tribunalului:

– să anuleze decizia atacată în măsura în care declară că ajutoarele de stat instituite prin articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 în favoarea întreprinderilor din sectorul agriculturii sau al pescuitului sunt incompatibile cu piața comună și că Italia este obligată să nu pună în aplicare și să elimine ajutoarele menționate;

– să oblige Comisia la plata cheltuielilor de judecată.

22 Comisia solicită Tribunalului:

– să respingă acțiunea ca inadmisibilă sau, după caz, ca neîntemeiată;

– să oblige reclamanta la plata cheltuielilor de judecată.

23 Pe baza raportului judecătorului raportor, Tribunalul (Camera a cincea extinsă) a hotărât să deschidă procedura orală.

24 Au fost convocate în mod regulamentar părțile în ședința din 15 mai 2003, la care reclamanta nu s-a prezentat. Au fost ascultate susținerile orale ale Comisiei și răspunsurile acesteia la întrebările adresate de Tribunal în ședință.

Cu privire la admisibilitate

Argumentele părților

25 După ce a reamintit că, în temeiul articolului 230 al cincilea paragraf din Tratatul CE, acțiunile în anulare a unui act adoptat de instituțiile comunitare trebuie să fie formulate în termen de două luni, după caz, de la publicarea actului, de la notificarea acestuia reclamantei sau, în lipsa acesteia, de la data la care aceasta a luat cunoștință, Comisia atrage atenția Tribunalului – fără a ridica, cu toate acestea, o excepție formală de inadmisibilitate – cu privire la faptul că, în speță, acțiunea a fost formulată în termen de două luni de la publicarea actului, în timp ce reclamanta dispunea probabil de textul deciziei de mai multe luni.

26 Acestea fiind spuse, Comisia amintește jurisprudența potrivit căreia, atunci când actele sunt publicate, precum în speță, în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene*, în temeiul unei practici constante, termenul acțiunii începe să curgă de la data publicării (Hotărârea Curții din 10 martie 1998, Germania/Consiliul, C-122/95, Rec. p. I-973, punctele 34–39). Aceasta semnalează, totuși, că, în cazul acțiunilor introduse de către regiunile care au fost examinate până în prezent de Tribunal, cererea introductivă de instanță a fost depusă în termen de două luni de la data notificării deciziei (Hotărârea Tribunalului din 30 aprilie 1998, Vlaams Gewest/Comisia, T-214/95, Rec. p. II-717, punctele 17 și 19) sau de la data la care reclamantul a luat cunoștință de aceasta (Hotărârea Tribunalului din 15 iunie 1999, Regione Autonoma Friuli-Venezia Giulia/Comisia, T-288/97, Rec. p. II-1871, punctele 5 și 7).

27 În aceste circumstanțe, Comisia consideră că situația regiunilor ar putea fi asimilată cu cea din statele membre care acordă ajutoare, în măsura în care, în temeiul unei practici constante, regiunile sunt rapid informate cu privire la deciziile care le privesc de către statul membru în cauză. Observând că este adevărat că regiunile nu sunt *stricto sensu* destinatarele deciziei și că data notificării nu pare a avea un caracter decisiv, Comisia propune, cu toate acestea, să se ia în considerare, după caz, data efectivă la care aceste regiuni au luat cunoștință de decizie pentru a stabili *dies a quo*-ul termenului de acțiune.

28 Reclamanta contestă acest argument afirmând că din articolul 230 al cincilea paragraf din Tratatul CE rezultă că respectivul criteriu al datei de luare la cunoștință a actului atacat, ca punct de plecare al termenului acțiunii, are un caracter subsidiar în raport cu cele ale publicării sau notificării. Or, în lipsa unei notificări a reclamantei cu privire la decizia în cauză, singura dată care trebuie luată în considerare pentru calcularea termenului de acțiune ar fi cea a publicării deciziei atacate în *Jurnalul Oficial*.

Aprecierea Tribunalului

29 Potrivit articolului 230 al cincilea paragraf din Tratatul CE, acțiunea în anulare trebuie formulată în termen de două luni, după caz, de la publicarea actului, de la notificarea acestuia reclamantului sau, în lipsă, de la data la care reclamantul a luat cunoștință de actul respectiv.

30 Rezultă din însăși formularea acestei dispoziții că, în raport cu criteriile publicării sau notificării actului în cauză, criteriul datei de luare la cunoștință a actului atacat, ca punct de plecare a termenului acțiunii, are un caracter subsidiar (Hotărârea Germania/Consiliul, menționată anterior, punctul 35, hotărârile Tribunalului din 15 septembrie 1998, BP Chemicals/Comisia, T-11/95, Rec. p. II-3235, punctul 47; din 6 octombrie 1999, Salomon/Comisia, T-123/97, Rec. p. II-2925, punctul 42, și din 12 decembrie 2000, Alitalia/Comisia, T-296/97, Rec. p. II-3871, punctul 61).

31 În speță, Comisia nu a notificat reclamantei decizia atacată, ci doar Republicii Italiene. Întrucât decizia atacată a făcut obiectul unei publicări în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* din 6 mai 2000, această ultimă dată este cea de la care a început să curgă termenul de acțiune în ceea ce o privește pe reclamantă, nu data la care a putut să ia cunoștință de acest fapt.

32 În această privință, Comisia nu poate invoca în mod util hotărârile Vlaams Gewest/Comisia și Regione Autonoma Friuli-Venezia Giulia/Comisia, citate anterior, în sprijinul tezei sale. Pe de o parte, în prima dintre aceste cauze, acțiunea regiunii flamande fusese formulată în termen de două luni (27 noiembrie 1995) de la data publicării deciziei atacate în *Jurnalul Oficial* (9 noiembrie 1995). Pe de altă parte, în niciuna dintre aceste cauze nu s-a considerat că, în ipoteza în care regiunea luase cunoștință de o decizie înainte de publicarea acesteia, nu mai putea beneficia de termenul de acțiune de două luni de la publicare.

33 În consecință, acțiunea a fost introdusă în termen și, prin urmare, este admisibilă.

Cu privire la fond

34 Reclamanta invocă patru motive în sprijinul acțiunii sale. Primul motiv este întemeiat pe încălcarea articolului 88 alineatul (1) din Tratatul CE, pe încălcarea principiilor încrederii legitime și al securității juridice, pe încălcarea unor norme fundamentale de procedură și pe încălcarea articolului 253 din Tratatul CE; al doilea motiv este întemeiat pe încălcarea principiului *tempus regit actum* și pe un abuz de putere; al treilea motiv este întemeiat pe încălcarea articolului 87 din Tratatul CE, pe un abuz de putere și pe încălcarea articolului 253 CE pe baza lipsei motivării; al patrulea motiv este întemeiat pe încălcarea unor norme fundamentale de procedură și pe nerespectarea termenelor rezonabile pentru a duce la bun sfârșit procedurile prevăzute la articolul 87 din Tratatul CE.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea articolului 88 alineatul (1) din Tratatul CE, pe încălcarea principiilor încrederii legitime și securității juridice, pe încălcarea unor norme fundamentale de procedură și pe încălcarea articolului 253 din Tratatul CE pe baza lipsei motivării

Cu privire la admisibilitate

– Argumentele părților

35 Comisia susține că obiecțiile formulate de reclamantă în cadrul primului său motiv, în ceea ce privește calificarea măsurii de ajutor existent și nu de ajutor nou, sunt inadmisibile, deoarece această calificare rezultă din decizia de a deschide procedura oficială de investigare prevăzută la articolul 88 alineatul (2) din Tratatul CE, care nu a fost contestată de reclamantă și care, prin urmare, a devenit definitivă; decizia în litigiu, care califică ajutorul ca nou constituie doar un act de pură confirmare a deciziei de a deschide procedura oficială de investigare. În consecință, Comisia susține că respectiva calificare putea și trebuia să fie contestată printr-o acțiune introdusă împotriva deciziei de a deschide procedura oficială de investigare și că aceasta nu mai poate face obiectul unei acțiuni în ceea ce privește decizia finală.

36 În această privință, Comisia subliniază că jurisprudența Curții precizează că decizia de a deschide procedura oficială de investigare produce efecte juridice definitive, în măsura în care o decizie finală a Comisiei care declară ajutoarele în cauză compatibile cu piața comună nu ar avea drept consecință reglementarea a posteriori a actelor de punere în aplicare care ar trebui considerate ca fiind adoptate cu nerespectarea interdicției prevăzute la articolul 88 alineatul (3) ultima teză (hotărârile Curții din 30 iunie 1992, Spania/Comisia, C-312/90, Rec. p. I-4117, punctele 20 și 23, denumită în continuare „Hotărârea Cenemesa”, și din 30 iunie 1992, Italia/Comisia, C-47/91, Rec. p. I-4145, punctele 26 și 29, denumită în continuare „Hotărârea Italgrani din 30 iunie 1992”).

37 În special, Comisia amintește că întrebarea preliminară cu privire la calificarea ajutoarelor determină procedura aplicabilă, precum și sfera de aplicare și efectele deciziei finale. În conformitate cu articolul 88 alineatul (3) a doua teză din Tratatul CE, precum și cu articolele 4, 6 și 13 din Regulamentul nr. 659/1999, în cazul unor ajutoare noi și atunci când consideră că un proiect de instituire sau modificare a ajutoarelor nu este compatibil cu piața comună, Comisia trebuie să deschidă de îndată procedura oficială de investigare prevăzută la articolul 88 alineatul (2) din Tratatul CE. În cazul în care este vorba despre ajutoare ilegale acordate deja cu încălcarea interdicției prevăzute la articolul 88 alineatul (3) ultima teză din Tratatul CE, articolul 14 din Regulamentul nr. 659/1999 impune Comisiei obligația de a ordona recuperarea acestora. Atunci când este vorba despre ajutoare existente, Comisia poate, după caz, în conformitate cu articolul 88 alineatul (1) din Tratatul CE și cu articolele 17 și 19 din Regulamentul nr. 659/99, să propună măsuri adecvate statului membru în cauză; numai în cazul în care acest stat membru refuză aceste măsuri Comisia poate deschide procedura oficială de investigare în conformitate cu articolul 88 alineatul (2) din Tratatul CE, fără a putea cere, cu toate acestea, recuperarea ajutoarelor.

38 În lumina acestor diferențe, Comisia consideră că este în interesul tuturor să definească rapid litigiile care pot apărea cu privire la calificarea măsurilor ca ajutoare noi sau existente.

39 În ceea ce privește referințele făcute de reclamantă la hotărârile Cenemesa și Italgrani din 30 iunie 1992, Comisia consideră că rezultă din această jurisprudență că decizia de a deschide procedura oficială de investigare presupune, pentru statul membru în cauză, interdicția de a plăti ajutoarele preconizate înainte ca procedura menționată să ajungă la o decizie finală și că, chiar și atunci când măsurile calificate de Comisie ca ajutoare noi au fost puse în aplicare, efectele juridice asociate acestei calificări sunt definitive (hotărârile Cenemesa, punctele 12 și 23, și Italgrani din 30 iunie 1992, punctele 20 și 29).

40 Comisia constată de asemenea că argumentul invocat în prezenta cauză diferă semnificativ de cele care au fost ridicate în cauzele Preussag Stahl și Moccia Irme și care au fost respinse de Tribunal (hotărârile Tribunalului din 31 martie 1998 Preussag Stahl/Comisia, T-129/96, Rec. p. II-609, punctul 31, și din 12 mai 1999, Moccia Irme ș.a./Comisia, T-164/96 – T-167/96, T-122/97 și T-130/97, Rec. p. II-1477, punctul 65). Comisia amintește, în special, că în cauza Preussag Stahl/Comisia a introdus o excepție de inadmisibilitate împotriva acțiunii pe motiv că reclamanta nu a introdus o acțiune împotriva deciziei de deschidere a procedurii și că Tribunalul a constatat că decizia finală producea efecte juridice proprii, dintre care obligația de a rambursa ajutorul plătit și că întreprinderea în cauză trebuia, prin urmare, să dispună de o cale de atac împotriva unei astfel de decizii, fie că aceasta a contestat sau nu decizia de a deschide procedura oficială de investigare a ajutorului în litigiu. Prin urmare, excepția de inadmisibilitate ridicată de Comisie a fost respinsă, deoarece aceasta privea

cererea în integralitatea sa și, în special, părțile în care reclamanta contestă hotărârile adoptate de Comisie numai în stadiul deciziei finale, ceea ce nu este cazul în cauza de față, în care Comisia contestă admisibilitatea motivelor formulate de reclamantă în ceea ce privește calificarea de ajutor nou efectuată în decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare.

41 Reclamanta contestă acest argument pe motiv că este contrar principiului economiei de procedură și decizia de a deschide procedura formală de examinare nu poate fi atacată în mod autonom decât dacă produce efecte prejudiciabile destinatarului (hotărârile Cenemesa și Italgrani din 30 iunie 1992), ceea ce nu este cazul decât atunci când o astfel de decizie impune beneficiarului să adopte sau să se abțină de la anumite comportamente sau ajunge, în orice caz, să producă efecte ireversibile. Or, nu acesta este cazul în speță, în care doar decizia finală produce efecte împotriva reclamantei. În orice caz, reclamanta subliniază că decizia finală de declarare a ajutoarelor incompatibile cu piața comună produce efecte juridice noi și complet autonome în raport cu decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare, ceea ce îi permite să-i conteste legalitatea. Aceasta ar avea ca consecință posibilitatea invocării, în sprijinul unei astfel de acțiuni în anulare, unor motive comune atât pentru decizia finală, cât și pentru actul de deschidere a procedurii în cauză, în cazul în care acesta nu a făcut obiectul unei acțiuni distincte, independent de faptul dacă măsura adoptată în temeiul articolului 88 alineatul (2) din Tratatul CE a fost sau nu în litigiu (a se vedea hotărârile Preussag Stahl/Comisia și Moccia Irme și alții/Comisia, citate anterior).

– Aprecierea Tribunalului

42 Comisia susține, în esență, că reclamanta nu mai putea contesta decizia finală, în măsura în care califică măsura în cauză ca ajutor nou, ceea ce face obiectul primei proceduri de revizuire, atâta timp cât această calificare ar decurge din decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare, pe care reclamanta nu a contestat-o în termenul stabilit și care a devenit așadar definitivă.

43 Este necesar să se sublinieze, mai întâi, că, potrivit unei jurisprudențe constante, constituie acte sau decizii care pot face obiectul unei acțiuni în anulare în sensul articolului 230 din Tratatul CE măsurile care produc efecte juridice obligatorii de natură să afecteze interesele reclamantei, prin modificarea într-un mod specific a statutului juridic al acesteia (Hotărârea Curții din 11 noiembrie 1981, IBM/Comisia, 60/81, Rec. p. 2639, punctul 9, și Hotărârea Tribunalului din 18 decembrie 1992, Cimenteries CBR ș.a./Comisia, T-10/92 – T-12/92 și T-15/92, Rec. p. II-2667, punctul 28).

44 Atunci când este vorba despre acte sau decizii care sunt elaborate în mai multe etape, în special la finalul unei proceduri interne, în principiu, nu constituie acte atacabile decât măsurile care stabilesc definitiv poziția instituției la finalul procedurii respective, excepție făcând măsurile intermediare al căror obiectiv este de a pregăti decizia finală (Hotărârea IBM/Comisia, citată anterior, punctul 10, și Hotărârea Cimenteries CBR ș.a./Comisia, citată anterior, punctul 28).

45 În temeiul acestei jurisprudențe, decizia finală adoptată de Comisie pentru a încheia procedura oficială de investigare prevăzută la articolul 88 alineatul (2) din Tratatul CE constituie un act atacabil în temeiul articolului 230 din Tratatul CE. O astfel de decizie produce, într-adevăr, efecte juridice obligatorii care pot afecta interesele părților interesate, deoarece aceasta pune capăt procedurii în cauză și se pronunță definitiv cu privire la

compatibilitatea măsurii examinate cu normele aplicabile ajutoarelor de stat. Prin urmare, părțile interesate au întotdeauna posibilitatea de a ataca decizia finală care încheie procedura oficială de investigare și în acest context trebuie să poată repune în cauză diferitele elemente care stau la baza poziției definitive adoptate de Comisie.

46 Această posibilitate este independentă de chestiunea de a ști dacă decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare produce sau nu efecte juridice care pot face obiectul unei acțiuni în anulare. Desigur, jurisprudența Curții și a Tribunalului a admis posibilitatea de a formula o acțiune împotriva deciziei de deschidere atunci când aceasta implică efecte juridice definitive care nu pot fi reglementate retroactiv prin decizia finală. Acesta este cazul atunci când Comisia deschide procedura oficială de investigare în legătură cu o măsură pe care o califică provizoriu ca ajutor nou, deoarece această decizie de deschidere implică efecte juridice independente în raport cu decizia finală. Într-adevăr, suspendarea punerii în aplicare a măsurii în cauză care rezultă, în temeiul articolului 88 alineatul (3) din Tratatul CE, din calificarea provizorie a acestei măsuri de ajutor nou capătă un caracter autonom în raport cu decizia finală, limitat în timp până la încheierea procedurii oficiale (a se vedea, în special, hotărârile Cenemesa, punctele 12–24, și Italgrani din 30 iunie 1992, punctele 29 și 30; Hotărârea Curții din 9 octombrie 2001, Italia/Comisia, C-400/99, Rec. p. I-7303, punctele 56–62 și 69, și Hotărârea Tribunalului din 30 aprilie 2002, Guvernul din Gibraltar/Comisia, T-195/01 și T-207/01, Rec. p. II-2309, punctele 80–86).

47 Cu toate acestea, posibilitatea de a ataca o decizie de deschidere nu poate avea ca consecință faptul că reduce drepturile procedurale ale părților interesate, împiedicându-le să conteste decizia finală și să invoce în sprijinul cererii lor vicii legate de toate etapele procedurii care conduc la această decizie.

48 Este incontestabil că decizia de a deschide procedura oficială de investigare, deși are efecte juridice proprii și autonome, prezintă un caracter pregător al deciziei finale care va stabili definitiv poziția Comisiei. Astfel, articolul 6 din Regulamentul nr. 659/1999 precizează că decizia de a deschide procedura oficială de investigare sintetizează elementele relevante de fapt și de drept, include o evaluare preliminară a măsurii propuse care urmărește să stabilească dacă aceasta are caracterul unui ajutor și indică motivele care creează îndoieli privind compatibilitatea acesteia cu piața comună, cu scopul de a invita statul membru în cauză și părțile interesate să-și prezinte observațiile într-un termen stabilit. Caracterul inevitabil provizoriu al constatărilor în decizia de a deschide procedura oficială de investigare este confirmat de articolul 7 din Regulamentul nr. 659/1999, care prevede că Comisia poate decide cu privire la decizia finală că măsura notificată nu constituie un ajutor, că ajutorul notificat este compatibil cu piața comună, că ajutorul notificat poate fi considerat compatibil cu piața comună în cazul în care sunt respectate anumite condiții sau că ajutorul notificat nu este compatibil cu piața comună. Pe de altă parte, nimic nu împiedică Comisia, după ce inițial a stabilit în decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare că măsura în cauză constituia un nou ajutor, să decidă, în decizia de încheiere a procedurii, că această măsură constituie un ajutor existent.

49 În speță, este suficient să se constate că decizia atacată este decizia finală care încheie procedura și că aceasta produce efecte juridice obligatorii și definitive cu privire la părțile interesate, inclusiv prin faptul că aceasta califică ajutorul ca ajutor nou incompatibil cu piața comună și prin faptul că aceasta obligă Italia să nu pună în aplicare și să elimine ajutorul menționat. Prin urmare, reclamanta trebuie să dispună de o cale de atac împotriva deciziei în întregime, inclusiv calificarea ajutorului ca ajutor nou, indiferent dacă a atacat sau nu acest

aspect al deciziei de a deschide procedura oficială de investigare a ajutorului în cauză (a se vedea hotărârile Preussag Stahl/Comisia, citată anterior, punctul 31, și Moccia Irme și alții/Comisia, citată anterior, punctul 65). Contrar afirmațiilor Comisiei, hotărârile Tribunalului în cauzele Preussag Stahl și Moccia Irme se bazează pe aceleași principii ca cele din speță, și anume că decizia atacată este o decizie definitivă care produce efecte juridice proprii și, prin urmare, părțile interesate au dreptul de a o ataca. Faptul că, în cauza Preussag Stahl, Comisia a introdus o excepție de inadmisibilitate împotriva acțiunii în întregime și că, în cauza de față, această excepție se limitează la acest motiv nu schimbă cu nimic natura chestiunii ridicate.

50 În ceea ce privește argumentul potrivit căruia ar fi în interesul general să se definească rapid litigiile care pot apărea cu privire la calificarea măsurii în cauză, este necesar să se constate că, în orice caz, o astfel de considerație nu poate constitui un obstacol de natură să priveze părțile interesate de posibilitatea de a formula recurs împotriva unei decizii care modifică situația lor juridică.

51 În cele din urmă, argumentul Comisiei ar restabili o situație contrară cu principiile stabilite de jurisprudență în materie de acte atacabile. Această teză ar admite din nou că acțiunea instanțelor comunitare de a se pronunța într-o etapă preliminară a procedurii cu privire la actele pregătitoare cum ar fi decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare și, în special, cu privire la calificarea ajutorului ca nou ar împiedica părțile interesate să conteste decizia finală în care Comisia poate să revină asupra constatărilor făcute în decizia de deschidere. A admite o astfel de teză ar avea ca consecință anticiparea dezbaterilor pe fond și confundarea diferitelor etape ale procedurilor administrative și judiciare, privând de sens obiectivul esențial al procedurii oficiale de investigare deschisă de Comisie, care este acela de a permite părților interesate să își prezinte observațiile cu privire la toate aspectele controversate ale cauzei și Comisiei să ia o decizie finală, luând în considerare aceste observații.

52 Rezultă din cele de mai sus că nu se poate susține în mod valabil că, din moment ce un recurs împotriva deciziei de a deschide procedura oficială de investigare nu s-a formulat în termenul prevăzut, reclamanta nu poate contesta calificarea măsurii în cauză ca ajutor nou în cadrul unui recurs împotriva deciziei finale.

53 În consecință, primul motiv este admisibil.

Cu privire la fond

– Argumentele părților

54 Reclamanta amintește, mai întâi, faptul că, în Decizia din 14 decembrie 1992, Comisia a considerat că articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 era compatibil cu dispozițiile din tratat aplicabile ajutoarelor de stat, rezervându-și posibilitatea de a-și revizui poziția ulterior, în temeiul articolului 93 alineatul (1) din tratat [devenit articolul 88 alineatul (1) CE]. Reclamanta remarcă de asemenea faptul că Comisia nu a exercitat această atribuție considerând că refinanțările ulterioare ale articolului 48 din Legea regională nr. 32/91 prin articolul 7 din Legea regională nr. 81/95 și articolul 20 din Legea regională nr. 33/96 erau compatibile cu piața comună.

55 În acest context, reclamanta susține că articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 trebuie considerat doar o refinanțare a articolului 48 din Legea regională nr. 32/91. Analiza comparativă a acestor două dispoziții arată, de fapt, că sunt similare în ceea ce privește beneficiarii, bonificațiile și finalitățile și că diferențele constau în introducerea unei trimeri exprese la sezoanele agricole, la extinderea bazei de beneficiari, precum și la o modificare evidentă a exercițiilor bugetare la care se referă finanțarea.

56 Prin urmare, reclamanta susține că faptul că Comisia a procedat la examinarea compatibilității cu piața comună a ajutorului prevăzut la articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 ca fiind un ajutor nou în sensul articolului 87 din Tratatul CE, mai degrabă decât să considere că este vorba de refinanțarea unui ajutor existent, aprobat anterior în sensul articolului 88 alineatul (1) din Tratatul CE, astfel cum se angajase, constituie o încălcare a articolului 88 alineatul (1) din Tratatul CE și o încălcare a normelor fundamentale de procedură.

57 Astfel, reclamanta afirmă că nu este posibil să se susțină, astfel cum este cazul deciziei atacate la considerentul (52) litera (c), că articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 introduce un nou regim de ajutoare. Aceasta susține că articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 nu stabilește nicio limită de timp în legătură cu anul pentru care creditul preferențial poate fi acordat. Potrivit reclamantei, trimiterea din Legea regională nr. 32/91 la cei trei ani cuprinși în perioada 1991–1993 trebuie înțeleasă în termeni exclusiv financiari, în sensul că creditele angajate pot fi utilizate în timpul acestor trei ani, dar anii de comercializare pentru care comercianții pot beneficia de aceste credite nu sunt limitați în timp. Dimpotrivă, articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 a încercat să delimiteze în mod mai restrictiv anii de comercializare la care este necesar să se aplice ajutorul, și anume anii de comercializare 1993/1994, 1994/1995 și 1995/1996.

58 De asemenea, reclamanta consideră că refinanțarea în temeiul articolului 6 din Legea regională nr. 68/95 nu prezintă nicio diferență specifică în raport cu cea care a fost efectuată prin articolul 7 din Legea regională nr. 81/95 și articolul 20 din Legea regională nr. 33/96 – aprobat de Comisie – din moment ce aceste articole aveau ca scop reconstituirea sumelor prevăzute inițial în temeiul articolului 48 din Legea regională nr. 32/91.

59 Reclamanta afirmă, în continuare, că jurisprudența a consacrat principiul potrivit căruia atunci când un regim general de ajutoare a fost aprobat, Comisia nu trebuie să efectueze o examinare individuală a acestor ajutoare (Hotărârea Curții din 5 octombrie 1994, Italia/Comisia, C-47/91, Rec. p. I-4635, denumită în continuare, „Hotărârea Italgrani din 5 octombrie 1994”). A admite că s-ar putea efectua o nouă evaluare a compatibilității acestor ajutoare ar implica riscul de a încălca principiile încrederii legitime și al securității juridice. Aceste principii ar trebui de asemenea să se aplice în cazul în care un regim de ajutoare – deja aprobat – trebuie să fie confirmat printr-o simplă refinanțare a sumelor care nu au fost utilizate. Prin urmare, reclamanta consideră că, atunci când nu este de așteptat (astfel cum era în cazul de față) să propună măsuri adecvate legate de evoluția progresivă sau de funcționarea pieței comune în cadrul unei examinări permanente a regimului de ajutoare, nu este legal să se efectueze o reexaminare a unui astfel de regim de ajutoare. În speță, această reexaminare nu a avut loc în lumina deciziei precedente de aprobare, ci în temeiul tratatului, lezând astfel principiile încrederii legitime și al securității juridice.

60 În fine, reclamanta consideră că, atunci când Comisia a expus motivele pentru care este necesar să se considere articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 ca un nou regim de ajutoare, a omis să ia în considerare sfera de aplicare reală a acestei dispoziții, deoarece a calificat-o în mod diferit și contradictoriu în raport cu decizia anterioară de aprobare a ajutorului în cauză și nu a oferit o motivare în ceea ce privește observațiile care i-au fost prezentate de autoritățile italiene.

61 Comisia susține că obiecțiile formulate de reclamantă cu privire la calificarea ajutoarelor sunt neîntemeiate, întrucât măsurile prevăzute la articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 nu se referă la ajutoare existente și nu intră în nici un caz sub incidența unui pretins regim de durată nelimitată, instituit prin articolul 48 din Legea regională nr. 32/91, care ar fi fost aprobat anterior prin Decizia Comisiei din 14 decembrie 1992.

62 Potrivit Comisiei, Decizia din 14 decembrie 1992 privind articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 nu face decât să aprobe un regim limitat la perioada 1991–1993, perioadă care poate fi interpretată că ar coincide cu campaniile 1990/1991, 1991/1992 și 1992/1993. Prin urmare, articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 nu poate fi considerat doar o refinanțare a articolului 48 din Legea regională nr. 32/91, din moment ce noua dispoziție se referă la perioada trienală 1995-1997 și la anii de comercializare 1993/1994, 1994/1995 și 1995/1996, adică perioade ulterioare celor care intră sub incidența dispoziției precedente.

63 În consecință, articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 ar constitui efectiv un ajutor nou și, mai precis, un ajutor nou cu efecte retroactive, nu o nouă finanțare a unui regim de ajutoare. Prin urmare, Comisia susține că trimiterea la Hotărârea Italgrani din 5 octombrie 1994 este lipsită de relevanță și nu i se poate reproșa nicio încălcare a principiilor încrederii legitime și al securității juridice. De asemenea, Comisia subliniază faptul că, într-un mod exhaustiv și concludent, considerentul (52) al deciziei atacate expune motivele pentru care măsurile în cauză trebuie să fie considerate ajutoare noi.

– Aprecierea Tribunalului

64 Cu titlu introductiv, este necesar să se sublinieze faptul că ajutorul în litigiu nu a fost notificat de către autoritățile italiene în cadrul cooperării permanente dintre Comisie și statele membre, instituite prin articolul 88 alineatul (1) din Tratatul CE, care se referă la cazul ajutoarelor existente, ci în temeiul articolului 88 alineatul (3) din Tratatul CE, care privește ajutoarele noi. Astfel, scrisoarea din 8 august 1995 a autorităților italiene, care notifică Comisiei proiectul legii regionale, care ulterior a devenit Legea regională nr. 68/95, vizează în mod expres articolul 88 alineatul (3) din Tratatul CE și nu conține nicio trimitere la articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 sau la Decizia Comisiei din 14 decembrie 1992 care aprobă ajutorul prevăzut de dispoziția menționată.

65 Prin urmare, era *a priori* întemeiat ca să se deschidă procedura oficială de investigare de către Comisie, în temeiul regimului aplicabil ajutoarelor noi.

66 Cu toate acestea, calificarea ajutorului răspunde unei situații obiective, care nu depinde de evaluarea făcută în momentul notificării ajutorului sau în faza de deschidere a procedurii prevăzute la articolul 88 alineatul (2) din Tratatul CE, și este așadar necesar să se examineze diferitele obiecții invocate de reclamantă în cadrul acestui motiv.

67 În primul rând, reclamanta susține că evaluarea de la articolul 6 din Legea regională nr. 68/95, în calitate de ajutor nou, și nu în calitate de refinanțare a ajutorului prevăzut la articolul 48 din Legea regională nr. 32/91, adoptată anterior de Comisie, constituie o încălcare a articolului 88 alineatul (1) din Tratatul CE.

68 Este necesar să se sublinieze că articolul 7 din Legea regională nr. 81/95 și articolul 20 din Legea regională nr. 33/96 fac referire în mod expres la articolul 48 din Legea regională nr. 32/91, referindu-se la scopurile avute în vedere de acest articol. În schimb, articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 nu face nicio referire la articolul 48.

69 În plus, articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 se referă la o perioadă diferită de cea care a fost examinată în cadrul articolului 48 din Legea regională nr. 32/91. Astfel, potrivit articolului 6 alineatele (1) și (6) din Legea regională nr. 68/95, ajutorul prevăzut se referă la „anii 1995–1997” și la „perioada 1995–1997”, în timp ce, potrivit articolului 48 alineatele (1) și (6) din Legea regională nr. 32/91, ajutorul aprobat prin Decizia din 14 decembrie 1992 vizează „anii 1991–1993” și „perioada 1991–1993”.

70 În consecință, Comisia putea considera în mod valabil că examinarea unui regim de ajutoare referitor la anii 1995–1997 nu a fost efectuată în cadrul deciziei de aprobare a unui regim de ajutoare privind o perioadă diferită, și anume anii 1991–1993.

71 Niciunul dintre argumentele invocate cu privire la aceasta de reclamantă nu poate repune în discuție această concluzie.

72 În ceea ce privește argumentul potrivit căruia mențiunile „anii 1991–1993” și „perioada 1991–1993” făcute la articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 ar urmări pur și simplu să precizeze că respectivele credite angajate în temeiul acestui articol ar putea fi utilizate în cursul anilor 1991, 1992 și 1993 și, prin urmare, nu ar putea fi interpretate ca o trimitere la anii de comercializare corespunzători fiecăruia dintre acești trei ani, este necesar să se constate că acest argument nu are nicio incidență asupra analizei efectuate mai sus. Într-adevăr, presupunând chiar că perioada trienală 1991–1993 vizată de articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 nu se referă la anii de comercializare corespunzători acestor ani, nu este suficient pentru a face din articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 o simplă măsură de refinanțare a dispozițiilor aprobate anterior, din moment ce perioada prevăzută la articolul 48 este diferită de perioada trienală 1995–1997, prevăzută de articolul 6 și examinată de decizia atacată.

73 De asemenea, este neîntemeiat argumentul reclamantei potrivit căruia, deși articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 nu stabilește nicio limită de timp în legătură cu anii de comercializare pentru care creditul preferențial poate fi plătit, anii de comercializare pentru care operatorii în cauză pot beneficia de creditele angajate în cadrul acestui regim [și anume 30 milioane de lire italiene (ITL)] nu ar fi așadar limitați în timp și articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 nu ar fi astfel decât refinanțarea acestui regim pentru anii de comercializare 1993/1994, 1994/1995 și 1995/1996 (pentru o sumă de 15 milioane ITL). Astfel, diferența care există între aceste două dispoziții este fundamentală, prima autorizând ajutoarele numai „pentru anii 1991–1993” [a se vedea articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 alineatul (1)], în timp ce a doua autorizează „numai pentru anii 1995–1997” [a se vedea articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 alineatul (1)]. Orice prelungire a perioadei

1991-1993 trebuia să facă obiectul unei noi notificări în sensul articolului 88 alineatul (3) din Tratatul CE, astfel cum au făcut autoritățile italiene, implicând astfel o nouă examinare a ajutorului.

74 În ceea ce privește argumentul potrivit căruia pretinsa refinanțare realizată prin articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 nu ar prezenta nicio diferență în raport cu cele efectuate prin articolul 7 din Legea regională nr. 81/95 și articolul 20 din Legea regională nr. 33/96, care au fost aprobate de Comisie, este necesar să se sublinieze că decizia atacată explică de ce astfel de măsuri trebuie să fie distincte, din moment ce articolul 7 din Legea regională nr. 81/95 și articolul 20 din Legea regională nr. 33/96, pe de o parte, se referă la articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 și, pe de altă parte, vizează finanțarea măsurilor prevăzute pentru „anul de comercializare” 1992/1993 în cursul exercițiilor financiare 1995 și 1996 [a se vedea decizia atacată, considerentul (52) litera (b)], în timp ce articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 nu menționa articolul 48 din Legea regională nr. 32/91 și urmarea finanțarea măsurilor prevăzute de anii de comercializare 1993/1994, 1994/1995 și 1995/1996 [a se vedea decizia atacată, considerentul (52) litera (d) și *in fine*].

75 Din cele de mai sus rezultă că motivul întemeiat pe încălcarea articolului 88 alineatul (1) din Tratatul CE trebuie respins.

76 În al doilea rând, reclamanta susține că, stabilind că articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 era un ajutor nou, Comisia a încălcat principiile încrederii legitime și al securității juridice.

77 În această privință, aceasta invocă Hotărârea Italgrani din 5 octombrie 1994, care stabilește procedura de urmat atunci când se pretinde că ajutorul în cauză se înscrie în cadrul unui regim de ajutoare autorizat în prealabil. Într-adevăr, la punctul 24 din această hotărâre Curtea precizează:

„Atunci când se confruntă cu un ajutor individual despre care se pretinde că a fost acordat în cadrul unui regim autorizat în prealabil, Comisia nu poate să-l examineze încă de la început prin trimitere la tratat. Anterior deschiderii oricărei proceduri, Comisia trebuie să se limiteze mai întâi la a verifica dacă ajutorul este reglementat de regimul general și dacă îndeplinește condițiile stabilite în decizia de aprobare a acestuia. Dacă nu ar proceda astfel, Comisia ar putea, de fiecare dată când analizează un ajutor individual, să revină asupra deciziei sale de aprobare a regimului de ajutoare, care presupunea deja o examinare în temeiul articolului 92 din tratat (devenit articolul 87). Principiile încrederii legitime și al securității juridice ar fi astfel puse în pericol atât pentru statele membre, cât și pentru operatorii economici, întrucât ajutoarele individuale riguros conforme cu dispozițiile deciziei de aprobare a regimului de ajutoare ar putea în orice moment fi repuse în discuție de către Comisie”. [traducere neoficială] »

78 Această jurisprudență nu poate fi totuși invocată în mod util în cauza de față, din moment ce autoritățile italiene nu au susținut pentru prima dată că ajutorul în cauză constituia refinanțarea unui ajutor prealabil autorizat decât ca răspuns la Decizia Comisiei din 13 februarie 1998 de deschidere a procedurii prevăzute la articolul 88 alineatul (2) din Tratatul CE (a se vedea scrisorile autorităților italiene către Comisie din 30 iunie și din 19 noiembrie 1998). Înainte de decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare,

aceleași autorități s-au înscris în cadrul regimului aplicabil ajutoarelor noi, notificând măsura în cauză Comisiei, în temeiul articolului 88 alineatul (3) din Tratatul CE.

79 Pe de altă parte, atunci când Comisia a autorizat, în scrisoarea din 23 ianuarie 1997, refinanțarea articolului 48 din Legea regională nr. 32/91 pentru anul de comercializare 1992/1993 în cadrul măsurilor prevăzute de articolul 7 din Legea regională nr. 81/95 și articolul 20 din Legea regională nr. 33/96, a avut grijă să avertizeze autoritățile italiene că aprobarea acestei refinanțări nu afectează cu nimic examinarea în curs a articolului 6 din Legea regională nr. 68/95 [a se vedea decizia atacată, considerentul (52) litera (c)].

80 Din cele de mai sus rezultă că obiecția legată de încălcarea principiilor încrederii legitime și al securității juridice trebuie să fie respinsă.

81 În al treilea rând, reclamanta susține că, prin stabilirea faptului că articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 era un ajutor nou, Comisia a încălcat unele norme fundamentale de procedură și nu a îndeplinit obligația de motivare impusă de articolul 253 din Tratatul CE.

82 În acest sens, este necesar să se sublinieze faptul că, prin adoptarea deciziei atacate în temeiul articolului 88 alineatul (2) din Tratatul CE, în urma unei notificări efectuate de autoritățile italiene în conformitate cu articolul 88 alineatul (3) din Tratatul CE, Comisia nu a încălcat normele fundamentale de procedură în cauza de față, întrucât considerentul (52) al deciziei atacate expune în mod corespunzător motivele pentru care Comisia a considerat că articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 nu putea fi considerat ca o refinanțare a articolului 48 din Legea regională nr. 32/91 în sensul în care înțelegeau autoritățile italiene în cadrul procedurii oficiale de investigare.

83 Din cele de mai sus rezultă că obiecțiile legate de încălcarea normelor fundamentale de procedură și lipsa motivației trebuie să fie respinse.

84 În consecință, primul motiv trebuie să fie respins în întregime.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea principiului tempus regit actum și a unui abuz de putere

Argumentele părților

85 Reclamanta reproșează deciziei atacate că nu a declarat regimul de ajutoare prevăzut la articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 compatibil cu normele aplicabile creditelor operaționale acordate în materie de agricultură.

86 În primul rând, reclamanta subliniază că Comisia a încălcat principiul *tempus regit actum* și principiul neretroactivității actelor administrative (hotărârile Curții din 16 iunie 1993, Franța/Comisia, C-325/91, Rec., p. I-3283, și din 24 martie 1993, CIRFS/Comisia, C-313/90, Rec., p. I-1125) prin punerea în aplicare a Comunicării privind creditele operaționale – adoptată în timp ce procedura oficială de investigare era în curs – la regimul de ajutoare prevăzut la articolul 6 din Legea regională nr. 68/1995, care era anterior acestei dispoziții. Într-adevăr, în mai multe rânduri în cursul procedurii administrative, Comisia ar fi avut în

vedere punerea în aplicare a noilor dispoziții referitoare la creditele operaționale. Astfel, în scrisoarea sa către Reprezentanța Permanentă a Italiei din 2 octombrie 1995, în care aceasta solicita clarificări cu privire la anul agricol 1995/1996, Comisia a invitat autoritățile italiene să confirme că erau respectate condițiile enunțate în proiectul de comunicare anexat cu privire la creditele operaționale. De asemenea, în scrisoarea către ministrul italian al Afacerilor Externe din 23 ianuarie 1997, Comisia a considerat că era aplicabilă Comunicarea privind creditele operaționale, „deoarece era vorba despre un regim nou, care rămâne în vigoare după 1 ianuarie 1996” [traducere neoficială].

87 În al doilea rând, reclamanta susține că autoritățile italiene au fost induse în eroare de indicațiile date de Comisie în cursul procedurii administrative; fiind convinse că acestea nu trebuiau să se concentreze pe natura ajutorului (din moment ce părea un fapt acceptat că era vorba de credite operaționale), ci mai degrabă pe problema dacă erau întrunite condițiile necesare pentru a beneficia de ajutor, adică cele care se aplicau înainte de Comunicarea privind creditele operaționale (acesta era cazul, potrivit reclamantei) sau cele mai stricte prevăzute în această comunicare (ceea ce era, de asemenea, cazul, potrivit reclamantei). O astfel de procedură ar caracteriza un abuz de putere.

88 În sprijinul argumentației sale, reclamanta susține că Comisia a luat în considerare criteriile stabilite prin Comunicarea privind creditele operaționale atunci când a procedat la evaluarea măsurilor în litigiu, după cum indică trimiterea la caracterul „sezonier” al creditelor la considerentul 54 litera (c) al deciziei atacate. În special, reclamanta contestă afirmația Comisiei potrivit căreia caracterul sezonier al ajutorului ar fi o condiție solicitată în practica sa anterioară, înainte de intrarea în vigoare a unor noi norme definite prin Comunicarea privind creditele operaționale, din moment ce textul celui de-al cincilea alineat al indică în mod clar faptul că cele două condiții aplicabile înainte de intrarea sa în vigoare intră, pe de o parte, sub incidența limitării duratei maxime a creditului la un an și, pe de altă parte, la imposibilitatea de a limita ajutorul la un singur produs și la o singură operațiune, fără a menționa caracterul sezonier. În opinia sa, Comunicarea privind creditele operaționale a fost cea care ar fi introdus, la al șaptelea paragraf, condiția referitoare la caracterul sezonier al creditului în temeiul noilor norme aplicabile în viitor, pentru a permite operatorului agricol să anticipeze cheltuielile legate de ciclul de producție înainte de a încasa profiturile care rezultă din vânzare.

89 Or, reclamanta subliniază că erau întrunite cele două condiții cerute de practica anterioară a Comisiei (creditele aveau o durată care nu depășea un an, iar ajutorul se aplica la toate citricele, fructele și legumele), după cum recunoaște de altfel decizia atacată la considerentul 54 litera (c) [„chiar dacă creditul cu dobândă preferențială nu se acordă pentru un singur produs (ci pentru două categorii de produse) sau nu este legat de o singură operațiune (dar, în principal, de un singur tip de operațiune, exportul), iar durata creditului să nu depășească douăsprezece luni”] [traducere neoficială].

90 Comisia precizează, în primul rând, că reclamanta îi reproșează, în esență, că a aplicat greșit normele specificate în Comunicarea privind creditele operaționale. Aceasta subliniază că un astfel de argument nu corespunde cu realitatea, din moment ce considerentul (53) al cincilea paragraf al deciziei atacate indică faptul că normele relevante erau, în speță, cele care se aplicau înainte de intrarea în vigoare a Comunicării privind creditele operaționale.

91 Comisia subliniază de asemenea faptul că autoritățile italiene nu au fost induse în eroare, din moment ce se precizează la considerentul (2.4) și următoarele ale deciziei de deschidere a

procedurii oficiale de investigare că s-a acceptat de către Comisie punctul lor de vedere cu privire la stabilirea normelor aplicabile și că în aceasta se face trimitere expresă la practica anterioară Comunicării privind creditele operaționale.

92 În fine, contrar afirmațiilor reclamantei, Comisia susține că natura sezonieră nu constituie o condiție nouă, instituită prin Comunicarea privind creditele operaționale, dar că este în mod intrinsec legată de conceptul însuși de credit operațional sau credit pe an de comercializare; în opinia sa, aceasta constituie chiar elementul esențial.

Aprecierea Tribunalului

93 Este necesar să se definească normele aplicabile *ratione temporis* măsurii notificate, înainte de a examina conținutul acestor norme și aplicarea lor în cazul în speță.

1. Definierea normelor aplicabile *ratione temporis*

94 Rezultă din decizia atacată că, după ce a luat în considerare pentru o perioadă aplicarea noilor norme enunțate în Comunicarea privind creditele operaționale [a se vedea considerentul (53) al treilea paragraf], Comisia a renunțat în cele din urmă și s-a limitat să aplice normele derivate din practica sa anterioară [a se vedea considerentul (53) al patrulea și al cincilea paragraf].

95 În special, considerentul (53) al cincilea paragraf enunță în mod expres că, dat fiind faptul că ajutorul pus în aplicare prin articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 se aplică anilor de comercializare 1993/1994, 1994/1995 și 1995/1996 și că Comunicarea privind creditele operaționale, adoptată ulterior, se aplică numai ajutoarelor intrate sau rămase în vigoare după 30 iunie 1998, articolul 6 din Legea regională nr. 68/1995 trebuie să fie examinat „pe baza criteriilor aplicabile creditelor cu dobândă preferențială pe termen scurt înainte de intrarea în vigoare a noii Comunicări [privind creditele operaționale] (la 30 iunie 1998)”. [traducere neoficială] Astfel, Comisia nu face decât să reia conținutul observațiilor prezentate de autoritățile italiene în scrisoarea din 30 iunie 1997 [a se vedea decizia atacată, considerentul (36)].

96 În consecință, reclamanta reproșează greșit Comisiei că a analizat observațiile prezentate de autoritățile italiene încălcând normele aplicabile *ratione temporis* creditelor operaționale, aplicând noile norme definite în Comunicarea privind creditele operaționale sau că a comis un abuz de putere în cadrul acestei analize.

2. Conținutul normelor aplicabile *ratione temporis*

97 Reclamanta susține că decizia atacată a fost adoptată cu încălcarea normelor aplicabile înainte de intrarea în vigoare a noilor norme definite în Comunicarea privind creditele operaționale, luând în considerare caracterul sezonier al ajutorului, criteriu care, potrivit acesteia, nu era luat în considerare în practica anterioară a Comisiei.

98 În această privință, este necesar să se remarce faptul că, înainte de a defini noile norme aplicabile de la 30 iunie 1998, Comunicarea privind creditele operaționale indică faptul că, de

mai mulți ani, Comisia aplică o politică care constă în a nu se opune ajutoarelor de stat acordate sub formă de credit pe termen scurt cu dobândă preferențială în favoarea sectorului agricol. Astfel, această comunicare precizează că „singurele condiții stabilite de Comisie în legătură cu astfel de ajutoare sunt următoarele: durata creditului este de maxim un an și, cumulativ, creditul nu este limitat la un singur produs și la o singură operațiune”, subliniind că „nu există limită privind cuantumul ajutorului sau obstacol în ceea ce privește beneficiarul individual, pentru ca acest credit preferențial să fie reînnoit anual” (Comunicarea privind creditele operaționale, al cincilea paragraf) [traducere neoficială].

99 Cu toate acestea, contrar afirmației reclamantei, o astfel de definiție nu poate face abstracție de la caracterul sezonier al ajutorului în cauză, dat fiind că un astfel de caracter este intrinsec definiției înseși a creditului operațional, care face trimitere inevitabil la conceptul de „credite sezoniere” și anume creditul menit să acopere avansul din partea operatorului pentru cheltuielile legate de ciclul de producție agricolă în așteptarea încasării veniturilor legate de același ciclu [a se vedea Decizia Comisiei din 13 februarie 1998 privind deschiderea procedurii prevăzute la articolul 88 alineatul (2) din Tratatul CE considerentul (2.8) *in fine*].

100 Caracterul sezonier al creditului operațional se deduce astfel din documentul Comisiei intitulat „Politica de concurență în agricultură”, din care *Al șaptesprezecelea raport privind politica de concurență* preciza că acesta descria orientările generale urmate de Comisie pentru punerea în aplicare a regulilor de concurență în agricultură, care devenea, prin urmare, un cadru de referință cunoscut de statele membre, de organismele publice și de operatorii în cauză. Potrivit acestui document, ajutoarele acordate sub formă de credite operaționale sunt considerate incompatibile cu piața comună în cazul în care creditele „sunt acordate pentru o durată mai mare decât anul de comercializare (douăsprezece luni) unui singur produs și pentru o singură operațiune” (*a contrario*, ajutoarele care îndeplinesc aceste două criterii vor fi considerate compatibile cu piața comună). Documentul continuă explicând că poziția Comisiei este „motivată prin faptul că producția agricolă, din cauza particularităților legate de ciclurile de producție, implică nevoi de finanțare specifice”. [traducere neoficială]

101 De asemenea, caracterul sezonier al măsurii în cauză este menționat la al șaptelea paragraf din Comunicarea privind creditele operaționale, în partea care expune concluziile la care a ajuns Comisia după reexaminarea acestei practici, în care se expune că „agricultura în Comunitate poate să fie dezavantajată în raport cu operatorii altor sectoare economice, din motive inerente naturii acestui sector și ale activităților conexe, în special caracterul sezonier al producției și structura exploatațiilor agricole, în ceea ce privește nevoile sale de credite pe termen scurt și posibilitatea sa de a le finanța”. [traducere neoficială]

102 Astfel, necesitatea de a răspunde nevoilor specifice de finanțare legate de caracterul sezonier al producției agricole justifică cele două criterii instituite pentru a permite definirea compatibilității creditelor operaționale cu normele din tratat, iar evaluarea unor astfel de măsuri nu se poate realiza fără a ține seama de un astfel de caracter.

103 În această privință, este necesar să se sublinieze faptul că definiția practicii anterioare a Comisiei prezentată la considerentul (53) al doilea paragraf al deciziei atacată, potrivit căruia „normele aplicabile creditelor preferențiale pe termen scurt în agricultură interziceau, în momentul notificării, acordarea creditului pentru un singur produs sau o singură operațiune și limitau durata acestora la douăsprezece luni”, este completată de considerentul 54 primul paragraf, care face trimitere nu numai la cele două criterii menționate anterior, ci și la caracterul sezonier al măsurii în cauză, atunci când enunță faptul că criteriile aplicabile

măsurii notificate înainte de intrarea în vigoare a noilor norme definite de Comunicarea privind creditele operaționale sunt următoarele: „creditele trebuie să fie de natură «sezonieră», pentru a acoperi costurile globale (achiziționarea de materii prime, plata mâinii de lucru, etc.), creditul nu trebuie să fie legat de un singur produs sau o singură operațiune, iar durata acestuia nu trebuie să depășească douăsprezece luni”. [traducere neoficială]

104 De altfel, reclamanta nu poate fi surprinsă de utilizarea caracterului sezonier al ajutorului, care este menționat în mod expres la considerentul (2.5) al Deciziei de deschidere a procedurii prevăzute la articolul 88 alineatul (2) din Tratatul CE în calitate de „criterii reținute de practica Comisiei privind ajutoarele de stat sub formă de credite operaționale înainte de adoptarea cadrului comunitar publicat în JO C 44 din 14 februarie 1996 [Comunicarea privind creditele operaționale]” și al cărui considerent (2.6) preciza că existau îndoieli „în ceea ce privește posibilitatea de a considera ajutoarele în cauză ca niște veritabile credite operaționale (în sensul de «credite sezoniere»)” [traducere neoficială]. »

105 Prin urmare, nu se poate reproșa Comisiei că a analizat observațiile prezentate de autoritățile italiene în legătură cu calificarea măsurii notificate ca un credit operațional, în funcție de caracterul său sezonier.

3. Aplicarea acestor norme în cazul în speță

106 În ceea ce privește punerea în aplicare a normelor aplicabile creditelor operaționale efectuată de Comisie în decizia atacată, este necesar să se sublinieze că reclamanta nu contestă faptul că ajutorul în cauză nu are un caracter sezonier, ci se limitează să afirme în mod greșit că necesitatea de a prezenta un astfel de caracter a fost consacrată numai după intrarea în vigoare a noilor norme definite prin Comunicarea privind creditele operaționale.

107 În special, din cerere rezultă în mod clar că reclamanta recunoaște că ajutorul în cauză nu are un caracter sezonier („nu există nicio îndoială că ajutorul prevăzut la articolul 6 din Legea regională 68/1995 [...] se aplică în favoarea operatorilor comerciali și că, prin urmare, acesta intervine într-un moment ulterior expunerii costurilor de producție de către agricultor”) [traducere neoficială].

108 De altfel, este necesar să se sublinieze că reclamanta nu contestă faptul că criteriul referitor la durata creditului (a cărui durată trebuie să fie limitată la douăsprezece luni, chiar dacă creditul poate fi reînnoit anual) nu a fost îndeplinit în cauza de față, ținând seama de faptul că durata de amortizare a creditului era de treizeci și șase luni (sau, mai corect, de „o durată medie [...] cu mult mai mică de 36 luni”, din care nu e exclus ca aceasta să poată avea „o durată mai mare de douăsprezece luni”) [a se vedea considerentul (54) litera (b) al deciziei atacată și, prin trimitere, considerentul (32)] [traducere neoficială].

109 Prin urmare, nu se poate reproșa Comisiei că a estimat că, în speță, creditele operaționale nu aveau un caracter sezonier.

110 Din considerentele precedente rezultă că al doilea motiv trebuie respins în întregime.

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe încălcarea articolului 87 din Tratatul CE, pe un abuz de putere și pe încălcarea articolului 253 din Tratatul CE prin lipsa motivării

111 Acest motiv cuprinde trei tipuri de argumente: cele referitoare la conceptul de ajutor pentru export, cele care privesc conceptele de ajutor pentru salvarea și restructurarea întreprinderilor în dificultate și de ajutor pentru ocuparea forței de muncă și cele care privesc conceptul de ajutor de operare acordat pentru lichidarea datoriilor din trecut.

1. Cu privire la motivele privind conceptul de ajutor pentru export

– Argumentele părților

112 Reclamanta critică decizia atacată pentru faptul că aceasta concluzionează că ajutorul în cauză trebuie să fie considerat „ajutor pentru export”. Or, potrivit reclamantei, Comisia ajunge la această concluzie nu prin examinarea ajutorului în cauză în lumina principiilor cuprinse în articolul 87 din Tratatul CE, ci prin eliminare, conform unui criteriu rezidual, care nu are niciun temei în reglementarea aplicabilă ajutoarelor de stat. Mai mult, decizia atacată ar justifica definiția de „ajutor pentru export” din cauza lipsei de probe, imputabilă autorităților italiene cu privire la impactul exporturilor în afara Italiei asupra exporturilor din afara Siciliei. Astfel, reclamanta susține că Comisia a încălcat articolul 87 din Tratatul CE și a comis un abuz de putere, deoarece acestea îi revine sarcina de a stabili că ajutorul în cauză antrenează o denaturare a concurenței în cadrul pieței comune.

113 Acest mod de acțiune se reflectă și sub aspectul motivării. Într-adevăr, jurisprudența Curții consacră principiul potrivit căruia o decizie care nu are nicio indicație cu privire la situația pe piața în cauză, cotele de piață ale întreprinderii care a beneficiat de ajutor, curente de schimb pentru produsele în cauză între statele membre și exporturile beneficiarilor ajutorului nu îndeplinește condițiile minime de motivație (Hotărârea Franța/Comisia, CIRFS și alții/Comisia, citate anterior). În această privință, reclamanta subliniază că datele indicate la considerentul (41) al deciziei atacate în ceea ce privește exporturile de citrice, fructe și legume italiene nu oferă nicio indicație cu privire la procentajul de produse care provin din regiunea Sicilia, astfel încât pretinsul impact al ajutorului de stat asupra schimburilor comunitare este stabilit pe baza „lipsei de informații”, până la proba contrarie din partea autorităților italiene.

114 Comisia subliniază că, deși obiecțiile reclamantei erau întemeiate, acestea nu ar putea duce la anularea deciziei atacate, deoarece acestea se referă la un fragment din expunerea de motive care, sub indicația expresă a deciziei în sine, nu are nicio influență asupra dispozitivului [a se vedea considerentul (55) al deciziei atacate].

– Aprecierea Tribunalului

115 Argumentul reclamantei, potrivit căruia decizia atacată ar fi concluzionat că ajutorul în cauză trebuia să fie calificat ca ajutor pentru export, lipsește în fapt, întrucât reiese în mod expres din decizia atacată că, deși o astfel de calificare a fost făcută inițial, aceasta a fost în cele din urmă abandonată.

116 Într-adevăr, considerentul (55) al deciziei atacate subliniază că, drept răspuns la observațiile din partea autorităților italiene care contestă faptul că măsura notificată putea fi calificată ca ajutor pentru export, Comisia a luat act de faptul că „vânzarea în afara teritoriului

regional nu înseamnă neapărat și exclusiv exportul în afara teritoriului Italiei și, prin urmare, în contextul prezentei decizii, nu se examinează ajutorul în special în funcție de această calificare”.

117 Desigur, este adevărat că după ce a precizat că era abandonată calificarea ajutorului pentru export, același considerent (55) continuă și subliniază: „Totuși, având în vedere că metoda de calcul a ajutorului [a se vedea considerentul (23)], după cum a remarcat Comisia în decizia de deschidere a procedurii, pare să coincidă cu metoda de calcul a unui ajutor pentru export și având în vedere că autoritățile naționale și-au întemeiat observațiile pe o interpretare literală a articolului 6 din Legea regională 68/95, fără a furniza probe cu înscrisuri cu privire la datele privind, de exemplu, exporturile în afara teritoriului regional cu destinația Italia precum și în afara teritoriului italian, Comisia nu poate exclude faptul că, într-adevăr, ajutorul constituie, de asemenea, un ajutor pentru export”. [traducere neoficială] Totuși, o astfel de observație, care nu face decât să expună un lucru evident – faptul că Comisia renunță să investigheze nu înseamnă că ajutorul nu ar putea fi, eventual, calificat ca ajutor pentru export, în cazul în care acest fapt s-ar demonstra – nu permite în niciun fel să se concluzioneze, după cum face reclamanta, că decizia atacată menționează că ajutorul în cauză trebuie să fie calificat ca ajutor pentru export.

118 În consecință, este necesar să se respingă obiecțiile referitoare la conceptul de ajutor pentru export fără altă formă de examinare, deoarece Comisia a renunțat în mod expres să pună în aplicare o astfel de calificare în decizia atacată.

2. Cu privire la obiecțiile referitoare la conceptele de ajutor pentru salvarea și restructurarea întreprinderilor în dificultate și ajutor pentru ocuparea forței de muncă

– Argumentele părților

119 Reclamanta susține că trimiterile pe care le face decizia atacată la conceptele de ajutor pentru salvarea și restructurarea întreprinderilor în dificultate și ajutor pentru ocuparea forței de muncă sunt lipsite de relevanță. Autoritățile italiene nu ar fi susținut niciodată că ajutorul în cauză putea fi calificat altfel decât ajutor pentru creditele preferențiale pe termen scurt în sectorul agricol („credit operațional”) și acestea nu aveau nevoie să furnizeze informații care să indice că ajutorul era de natură diferită. În special, trimiterea făcută de articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 la menținerea nivelurilor de ocupare a forței de muncă nu conferă ajutorului în cauză caracterul unui ajutor pentru ocuparea forței de muncă, ci servește să justifice importanța ajutorului pe plan social.

120 Comisia consideră că decizia atacată este scutită de orice viciu în această privință, dat fiind că exclude compatibilitatea ajutorului în cauză cu piața comună în lumina normelor aplicabile ajutoarelor pentru salvarea și restructurarea întreprinderilor în dificultate și ajutoarelor pentru ocuparea forței de muncă.

– Aprecierea Tribunalului

121 Este necesar să se sublinieze că argumentele prezentate de reclamantă în această privință sunt inoperante, dat fiind că aceasta se limitează să afirme că trimiterile la conceptele de ajutor pentru salvarea sau restructurarea întreprinderilor în dificultate și ajutor pentru

ocuparea forței de muncă sunt lipsite de relevanță, concluzie la care ajunge mai precis chiar decizia atacată.

122 Astfel, deși considerentul (56) al deciziei atacate subliniază că autoritățile italiene nu au făcut apel la posibilitatea ca ajutorul prevăzut la articolul 6 din Legea regională nr. 68/95 să îndeplinească cerințele stabilite de orientările comunitare privind ajutoarele de stat pentru salvarea și restructurarea întreprinderilor în dificultate aplicabile în acest domeniu (JO C 283 din 19 septembrie 1997, p. 2) și amintește conținutul acestor cerințe, acesta concluzionează că „autoritățile naționale nu au furnizat nicio dovadă a conformității măsurii în cauză cu criteriile menționate anterior și nicio probă în această privință nu reiese din informațiile comunicate de către autoritățile italiene” [traducere neoficială].

123 De asemenea, deși considerentul (58) al deciziei atacate indică faptul că observațiile formulate de către autoritățile italiene fac „trimiteri vagă” la legătura dintre această măsură și menținerea nivelului de ocupare a forței de muncă, aceasta este pentru a sublinia imediat că nu a fost furnizată nicio dovadă în ceea ce privește chestiunea de a ști dacă ajutorul în cauză este în conformitate cu spiritul și litera orientărilor privind ajutoarele pentru ocuparea forței de muncă (JO C 334 din 12 decembrie 1995, p. 4). În special, decizia subliniază că, deși articolul 6 alineatul (4) din Legea regională nr. 68/95 prevede revocarea și recuperarea ajutorului în cazul în care beneficiarii nu își îndeplinesc obligația de a menține nivelul de ocupare a forței de muncă, ajutorul menționat nu pare să îndeplinească cerințele din orientările comunitare privind ajutoarele pentru ocuparea forței de muncă, dat fiind că acesta nu este prezentat și nici conceput special ca ajutor pentru protecția ocupării forței de muncă, că valoarea acestuia nu depinde de numărul de lucrători și că forma sa nu depinde de costurile salariale. Prin urmare, decizia concluzionează că, chiar dacă ajutorul în cauză poate contribui indirect la menținerea ocupării forței de muncă, astfel cum este cazul pentru multe alte categorii de ajutor, acesta nu poate totuși fi considerat ca ajutor pentru ocuparea forței de muncă în sensul orientărilor aplicabile în materie.

124 În consecință, motivele întemeiate pe conceptele de ajutor pentru salvarea și restructurarea întreprinderilor în dificultate și ajutor pentru ocuparea forței de muncă trebuie respinse.

3. Cu privire la motivul privind conceptul de ajutor de operare acordat pentru a acoperi datoriile contractate în trecut

– Argumentele părților

125 Reclamanta critică afirmația de la considerentul (59) al deciziei atacate, care califică ajutorul în cauză ca „ajutor de operare, acordat pentru a acoperi datoriile contractate în trecut” [traducere neoficială], fără a examina justificarea oferită de autoritățile naționale în ceea ce privește faptul că ratele dobânzii practicate de băncile din Sicilia sunt net superioare celor practicate în restul Italiei. Aceasta observă, de asemenea, faptul că, prin calificarea ajutorului în cauză ca ajutor de operare, incompatibil cu normele pieței comune, Comisia nu a abordat problema dacă acest ajutor putea fi calificat ca „ajutor pentru export” – calificare care, dacă ar fi fost cunoscută la timp de către autoritățile naționale și, deși este incorectă în fond, ar fi permis, în orice caz, ajutorului în cauză să beneficieze de derogările prevăzute la articolul 87 alineatul (3) literele (a) și (c) din Tratatul CE. De asemenea, reclamanta susține că Comisia nu

încearcă să justifice în vreun fel calificarea ajutorului de operare și, prin urmare, decizia atacată este astfel lovită de lipsă de motivație.

126 Comisia contestă acest argument amintind că ajutorul în cauză a fost calificat ca ajutor acordat pentru a acoperi datoriile contractate în trecut chiar de către autoritățile italiene. De asemenea, aceasta subliniază faptul că natura ajutorului de operare nu a fost niciodată pusă la îndoială și este justificată în mod corespunzător de considerentul (59) al deciziei atacate. Comisia constată de asemenea că o astfel de măsură nu poate, în speță, să beneficieze de o autorizație în calitate de credit operațional, dat fiind că existența unor rate ale dobânzii diferite între Sicilia și restul Italiei este irelevantă în această privință, deoarece normele aplicabile creditelor operaționale nu necesită acest parametru.

– Aprecierea Tribunalului

127 Potrivit considerentului (59) al deciziei atacate, ajutorul prevăzut la articolul 6 din Legea regională nr. 68/1995, „care, în mod clar, nu este un ajutor pentru investiții, nu pare să îndeplinească nici cerințele pentru creditele pe termen scurt cu dobândă preferențială, nici condițiile pentru salvarea sau restructurarea întreprinderilor în dificultate, nici cele privind ajutoarele pentru ocuparea forței de muncă și niciuna dintre condițiile de derogare prevăzute în alte acte juridice”, pare a fi un „simplu ajutor de operare, acordat pentru a acoperi datoriile contractate în trecut și al căror efect încetează odată cu încetarea plății ajutorului”. [traducere neoficială]

128 La considerentul (60), decizia atacată amintește că, în materie de agricultură, practica constantă a Comisiei a fost să interzică acordarea de ajutoare de operare în toate regiunile, chiar și cele cărora se aplică dispozițiile articolului 87 alineatul (3) litera (a) din Tratatul CE, deoarece aceste ajutoare, prin natura lor, sunt de natură să interfereze cu mecanismele organizărilor comune ale pieței, care prevalează asupra regulilor de concurență definite prin tratat.

129 Acestea fiind spuse, decizia atacată precizează, la considerentul (61), că, dat fiind că „observațiile autorităților italiene confirmă că scopul măsurii în cauză este acela de a ușura starea de îndatorare a beneficiarilor și că în ceea ce-i privește pe aceștia din urmă nu există nicio contrapartidă care să poată fi considerată de natură să faciliteze dezvoltarea anumitor activități economice sau a anumitor regiuni” [traducere neoficială], această măsură nu poate beneficia de niciuna din derogările prevăzute la articolul 87 alineatul (3) literele (a) și (c) din Tratatul CE și, prin urmare, este incompatibilă cu piața comună.

130 În această privință, este necesar să se amintească faptul că, potrivit unei jurisprudențe constante, ajutoarele de operare, și anume ajutoarele destinate să scutească o întreprindere de costurile pe care, în mod normal, ar fi trebuit să le suporte în cadrul gestiunii sale curente sau al activităților sale obișnuite nu se încadrează, în principiu, în sfera de aplicare a articolului 87 alineatul (3) din Tratatul CE. În fapt, potrivit jurisprudenței, astfel de ajutoare denaturează, în principiu, condițiile de concurență în sectoarele în care sunt acordate, fără a fi în măsură, pe de altă parte, prin însăși natura lor, să atingă unul dintre obiectivele stabilite prin dispozițiile derogatorii prevăzute de Tratatul CE (Hotărârea Curții din 6 noiembrie 1990, Italia/Comisia, C-86/89, Rec., p. I-3891 punctul 18, și din 14 februarie 1990, Franța/Comisia, C-301/87, Rec., p. I-307 punctul 50; Hotărârea Tribunalului din 8 iunie 1995, Siemens/Comisia, T-459/93, Rec., p. II-1675 punctul 48).

131 În speță, reclamanta nu furnizează niciun element care să poată contrazice afirmația Comisiei, potrivit căreia faptul de a acorda un ajutor în scopul de a acoperi datoriile contractate în trecut, prin reducerea stării de îndatorare a beneficiarilor săi constituie un ajutor de operare incompatibil cu normele din tratat privind ajutoarele de stat. În această privință, existența unor rate ale dobânzii diferite între Sicilia și restul Italiei nu constituie o justificare pentru a face un astfel de ajutor compatibil cu normele menționate anterior, întrucât articolul 87 alineatul (3) din Tratatul CE nu prevede acest tip de derogare.

132 În consecință, motivul privind conceptul de ajutor de operare acordat pentru a acoperi datoriile contractate în trecut trebuie să fie respins.

133 Din considerentele precedente rezultă că al treilea motiv trebuie respins în întregime.

Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe încălcarea unor norme fundamentale de procedură și pe nerespectarea termenelor rezonabile pentru a duce la bun sfârșit procedurile prevăzute la articolul 87 din Tratatul CE

Argumentele părților

134 Reclamanta susține că Comisia nu a încheiat procedura administrativă într-un termen rezonabil, dat fiind că regimul ajutoarelor prevăzut de Legea regională nr. 68/95 a fost notificat la 8 august 1995 și că s-au scurs practic doi ani între decizia din 13 februarie 1998 de deschidere a procedurii prevăzute la articolul 88 alineatul (2) din Tratatul CE și decizia finală din 22 decembrie 1999.

135 Comisia contestă un astfel de argument susținând mai întâi că termenul de 30 de luni care s-a scurs între notificarea regimului de ajutoare prevăzut de Legea regională nr. 68/1995 și deschiderea procedurii oficiale de investigare și termenul de 22 de luni de la procedura oficială de investigare menționată anterior sunt în esență imputabile autorităților italiene. De asemenea, Comisia remarcă faptul că termenul de 22 de luni nu poate fi considerat ca fiind excesiv în lumina articolului 7 alineatul (6) din Regulamentul nr. 659/1999, din care rezultă că termenul de 18 luni prevăzut de această dispoziție nu este imperativ și că nu este criticabilă o durată ușor superioară acestui termen.

Aprecierea Tribunalului

136 Este necesar să se amintească faptul că respectarea de către Comisie a unui termen rezonabil la adoptarea deciziilor care încheie procedurile administrative în materie de politică în domeniul concurenței constituie un principiu de bună administrare (a se vedea, în materie de ajutoare de stat, hotărârile Curții din 11 decembrie 1973, Lorenz, 120/73, Rec., p. 1471, punctul 4; din 24 noiembrie 1987, RSV/Comisia, 223/85, Rec., p. 4617, punctele 12–17; în materie de respingere a plângerilor, Hotărârea Curții din 18 martie 1997, Guérin automobiles/Comisia, C-282/95 P, Rec., p. I-1503, punctele 37 și 38). Caracterul rezonabil al duratei unei proceduri administrative trebuie să fie apreciat în funcție de circumstanțele specifice fiecărei cauze și, în special, de contextul acesteia, de diversele etape procedurale pe care trebuie să le urmeze Comisia, de complexitatea cauzei precum și de importanța acesteia pentru diferitele părți interesate (a se vedea, în materie de concurență, Hotărârea Tribunalului

din 22 octombrie 1997, SCK și FNK/Comisia, T-213/95 și T-18/96, Rec. p. II-1739, punctul 57).

137 În speță, cu toate acestea, reclamanta se mulțumește să sublinieze că regimul ajutoarelor prevăzut de Legea regională nr. 68/95 a fost notificat la 8 august 1995, că decizia de deschidere a procedurii de investigare prevăzută la articolul 88 alineatul (2) din Tratatul CE a fost adoptată la 13 februarie 1998, că decizia finală a fost adoptată la 22 decembrie 1999 și că aceste termene nu sunt rezonabile, fără a oferi nicio justificare.

138 În această privință, este necesar să se amintească faptul că termenul de treizeci de luni între notificarea regimului ajutoarelor și deschiderea procedurii oficiale de investigare este atribuită în principal autorităților italiene, care au răspuns parțial sau incomplet la cererile de informații ale Comisiei, astfel cum este indicat la considerentul (3) al deciziei atacate, fără ca reclamanta să conteste acest fapt. Comisia nu poate fi considerată responsabilă de acest termen.

139 În ceea ce privește termenul de 22 de luni între deschiderea procedurii oficiale de investigare și decizia finală, rezultă din articolul 7 alineatul (6) din Regulamentul nr. 659/1999, care a intrat în vigoare la 16 aprilie 1999, că „Comisia se străduiește pe cât posibil să adopte o decizie într-un termen de optsprezece luni de la deschiderea procedurii” [traducere neoficială]. Prin urmare, un termen de 22 luni nu poate fi considerat nerezonabil pentru simplul fapt că acesta depășește acest termen de 18 luni, care, deși constituie un obiectiv care trebuie respectat, nu reprezintă, cu toate acestea, un termen obligatoriu. În plus, reclamanta nu contestă faptul că perioada de relativă inerție care a intervenit în procedura oficială de investigare este imputabilă autorităților italiene cărora li s-au solicitat – fără succes – precizări în ceea ce privește, în special, calificarea eventuală de ajutor pentru export.

140 Prin urmare, al patrulea motiv trebuie să fie respins.

141 În consecință, acțiunea trebuie să fie respinsă în întregime.

Cu privire la cheltuielile de judecată

142 În conformitate cu articolul 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului, partea care cade în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată, în cazul în care s-a solicitat acest lucru de partea care a câștigat. Întrucât reclamanta a căzut în pretenții, iar Comisia a solicitat obligarea reclamantei la plata cheltuielilor de judecată, este necesar ca aceasta din urmă să fie obligată la plata propriilor cheltuieli de judecată precum și a celor efectuate de Comisie.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a cincea extinsă)

hotărăște:

1) Respinge acțiunea.

2) Reclamanta va suporta, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, cheltuielile efectuate de către Comisie.

García-Valdecasas

Lindh

Cooke

Meij

Legal

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, la 27 noiembrie 2003.

Grefier
H. Jung

Președinte
R. García-Valdecasas